

פתח דבר

וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם
 בְּרִית עוֹלָם יִהְיֶה אוֹתָם
 וְנִתְּתִים וְהִרְבִּיתִי אוֹתָם
 וְנִתַּתִּי אֶת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם.
 וְהָיָה מִשְׁכְּנִי עֲלֵיהֶם
 וְהִיִּיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים
 וְהִמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם
 וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי ה'
 מִקְדָּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל
 בְּהִיּוֹת מִקְדָּשִׁי
 בְּתוֹכָם לְעוֹלָם
 (יחזקאל לו, כו-כח)

ברוך אתה השם אלוהי ישראל, מקדש עמו ישראל, המדריכנו בנתיבי חיים, קדושה וטהרה, המסייענו להניח לפני בית ישראל ספר זה, "לקראת מקדש", לדעת את רצון השם, לשאוף אליו ולעשות. כן יראנו בנחמה, כי "אין נחמה גמורה אלא בחזרת מלכות בית דוד" (ברכות ב, ד). וכפי שאומרים דורשי השם שלוש פעמים ביום בתפילתם: "רצה השם אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה, והשב העבודה לדביר ביתך, ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון, ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך. ותרצנו, ותחזינה עינינו בשובך לנוך לציון ברחמים כמאז. ברוך אתה השם, המחזיר שכינתו לציון".

*

ספר זה, מבית היוצר של "מפעל משנה תורה", שעל יד "ישיבת אור וישועה", שחברו יחד עם "ישיבת בית הבחירה" שליך "מכון המקדש", נועד לסייע ללומד לבוא בשעריה של התורה השלמה, המקיפה את כל תחומי החיים, מתוך ספר המופת של הרמב"ם, ספר "משנה תורה", המסכם את כל התורה שבעל פה, שייעודם לדברי מחברם, הרמב"ם: "שידעם הכל, קטן וגדול, איש ואשה, בעל לב [=חכמה] רחב ובעל לב קצר". מתוך י"ד הספרים המרכיבים את משנה

תורה, עוסק הרמב"ם בענייני המקדש בעיקר בשניים מהם, ספר עבודה וספר קרבנות. הלכות בית הבחירה, הבאות בראש ספר עבודה, והלכות קרבן הפסח, הבאות בראש ספר קרבנות, מובאות כאן כפרקים נבחרים המזמינים את הקורא להתוודע אל עולם הקודש החסר כל כך בימינו, מתוך מגמה לעורר את הלבבות לרצות להקיף את כלל הלכות המקדש לעומק ולהטמיע בציבור את הצורך ללמוד בהן כהכנה "לקראת מקדש" שייבנה במהרה בימינו. מצוות רבות נצטוו ישראל לעשותן זכר למקדש, מעין זיכרון לדמעות שכבר נתייבשו על אבדן המקדש, המסמל את הקרבה המוחשית של היהודי אל השם יתברך, של טהרת הגוף והנפש ושל הכפרה והגאולה. המקדש, שמילא את חיינו הלאומיים תוכן ממשי ומעשי הפך להוותנו אט אט לציפייה מעורפלת שאינה ידועה בציבור הדתי הרחב ובקושי נלמדת. על אי ההתאמה בין אי ידיעת תורת המקדש לבין פשטות ההלכות והמקראות המרובים, כבר קונן הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות לסדר זבחים:

ראיתי להקדים דברים בחלוקי הקרבנות וסקירת סוגיהם לפני שאתחיל בפירוש סדר זה. ואשר הביאני לכך, אף על פי שחלוקתן דבר פשוט, וכולם מקראות בתורה, ואי אפשר להביא בזה דבר מופלא ולא עמקות עיון, הוא מפני שדבר זה, כלומר הקרבנות, כבר אבד בעוונותינו שרבו, ואין מעיינים בו כי אם מעטים מבני אדם, ואין עניניו נזכרים תכופות לפני האדם שיזכרם, אף על פי שכבר עיין בהם, כיון שאין שם מעשה הגורם חזרתו, ואין בני אדם שואלים על שום דבר מהם כלל, עד שהושוו בהם החכם הגדול והסכל שבהמון, והרי רוב התלמידים אינם יודעים מן הקרבנות אפילו מה שנאמרו בו מקראות מרובים.

הרמב"ם יצר בחרט אומן הלכות אלו ויצק בהן חיים למען יהיו ברורות, פשוטות ורעננות, כדי שיוכל הקורא בהן לחוש את ההויה המיוחדת שהייתה בזמן שבית המקדש קיים. אף הוא שימר את דרכה של התורה בשיא טהרתה. כיום, למגינת לב רבים מבינינו, הלכו וניטשטשו גם מטבעות הלשון המיוחדים המשקפים את הוויית התורה. והנה "הלכות פסח" נצטמצמו אחר החורבן, והן מקיפות רק

את הלכות ניקיון הבית מחמץ והלכות סדר ליל פסח של גליות, אך בספר "משנה תורה" הן נקראות בשמן המקורי "הלכות חמץ ומצה". אבל "הלכות פסח" שב"הרמב"ם מחזירות עטרה ליושנה, כיוון שהן כוללות את "הלכות קרבן פסח" ונקראות בשם זה. ההבדל בין שמן של ההלכות בימינו ביחס להיקפן האמיתי עלול להשכיח את מה שביקש הרמב"ם מכל יהודי, ללמוד גם את קרבן פסח. יהי רצון שתודעת הקודש, הטהרה וההכרה בגדולת מה שאבד לנו ומה שעתידיים אנו לזכות בו תהא נחלת כולנו.

*

הנוסח:

מיום שיצא לאור החיבור "משנה תורה" ועד היום, הוא עבר הגהות ושינויי עריכה, מהם בזדון מהם בשגגה. משום כך, הדפוסים ורבים מכתבי היד מלאים שגיאות רבות עד אין מספר, השמטות בזדון מחמת הצנזורה הנוצרית ותיקוני עריכה של מעתיקים עמי ארצות ומדפיסים שנוקשו ונלכדו בעקביהם, והחיבור שיצא מתחת ידי הרמב"ם כשהוא מזוקק השתנה לבלי הכר.

ראשית דרכו של המפעל נסללה בהגשת מהדורת משנה תורה, "הרמב"ם השלם והמדויק", לקוראינו, בכרך אחד עם מפתחות מקיפים, שנתפשטה עד מהרה בקרב רבים הלומדים את דברי רבנו בלשונו הטהורה, ויד רבים ממשמשת בה. כמו ב"הרמב"ם השלם והמדויק", גם בספרון זה, הנוסח מבוסס על מהדורתו של גדול מהדירי הרמב"ם, מו"ר הרב קאפח זצ"ל, שניתן באדיבות "מכון משה", עם השוואות נוספות מכתבי יד משובחים. בראשם עבודתו של הרב יצחק שילת שליט"א, "רמב"ם מדויק", אשר מסר לנו באדיבותו לפני פרסומם את נוסח ההלכות שההדיר לצורך השוואה המבוססים על כתב יד שהוגה מספר שרשם עליו רבנו שהוגה מספרו, יעזרהו ה' לסיים את מפעלו הגדול והחשוב; מהדורת "מכון ממרא" וחילופי הנוסח שבמהדורת פרנקל. ההבדלים בין כתבי היד הללו בדרך כלל אינם משמעותיים, ולכן העירונו על חילופי נוסח משמעותיים. גם חלוקת ההלכות זכתה לשוב למקור, כפי שנעשה כבר ברמב"ם השלם והמדויק: החלוקה לפסקאות במהדורה זו, משקפת את החלוקה להלכות כפי שקבע הרמב"ם, ואילו מספור ההלכות הושאר כמקובל

בדפוסים כדי להקל על המעיינים. נוסח זה מסכם את המאמצים לשחזור נוסח המקור, ומגיש אותו לקהל הרחב מזוקק ומלוטש ביופיו.

הניקוד:

אף כאן, ניקדנו את ההלכות שלפנינו בשיטה שהלכנו בה במהדורה המנוקדת של "ספר המדע", כששמרנו על מסורת הלשון של הרמב"ם המשתקפת בכתיב שבכתבי היד של החיבור, אך נמנענו מלסטות ממסורת הלשון שבפי רוב הציבור בארץ ישראל בימינו.

הביאור:

בכתיבת הביאור עמדה לנגד עינינו מטרתו של הרמב"ם, שיהא הספר מובן לכל אדם. לשם כך, נזקקנו בעיקר להסברת מילים קשות והבהרת מושגים ומשפטים שאינם מובנים בעיון ראשוני ללומד המצוי. אנו מקווים שיש בביאור לרבדיו משום תרומה גם לתלמידי חכמים. הפירוש נסמך על פירושיהם של מפרשיו המקובלים של החיבור, בבחינת "קנקן חדש מלא ישן", ובראש ובראשונה דברי רבנו עצמו בחיבוריו האחרים, פירוש המשנה וספר המצוות ועוד. וכשהמפרשים חלוקים בשאלת הבנת פשטם של דברי הרמב"ם, נקטנו את הפירוש הנראה לנו יותר לעניות דעתנו. בשל קוצר היריעה, לא נוכל לפרט כאן את השיקולים שהנחנו בכל פרט. נשמח לקבל את הערות הלומדים לשכלול הפירוש במהדורות הבאות, בעזרת השם.

האיורים:

שילבנו בביאור איורים מכתב היד שסמך הרמב"ם את ידו עליו, שהובאו על ידינו כבר במהדורת "רמב"ם השלם והמדויק". האיורים הללו עברו עיבוד וליטוש בידי אמן ואף נסתייענו במודלים שפותחו על ידי צוות "מכון המקדש". על מלאכת האיורים ניצח במעשה ידי אומן ובמרץ מר יונתן עזרון, הי"ו, שעיבד מחדש אף את האיורים שפורסמו במהדורתנו הנזכרת לעיל.

שלמי תודה

מהדורה זו לא הייתה יוצאת לאור לולא עזרתם של אנשים רבים שפעלו לכבוד רבנו בלבד ושלא על מנת לקבל פרס. ראש לכולם ד"ר יחיאל קארה, הי"ו, חוקר בכיר באקדמיה ללשון העברית, אשר יגע על מלאכת הניקוד הקשה וערך את לשון הביאור בהתנדבות מלאה, בטוב דעת, בדבקות ובחריצות, ובכול – רוח השם מפעמתו. סייעו תחילה בדבר פרץ טובול, דוד לוי וגם ד"ר אלחנן אופנהיים הי"ו בהערותיו המועילות. תודה ליאיר אדלשטיין וליצחק טסלר הי"ו אשר סייעו בידי. תודה גם למגיהים היקרים, ובראשם הרב שמואל אריאל שליט"א משיבת עתניאל, ר' הלל גרשוני הי"ו משיבת "תורת החיים", אשר ולדמן ודוד לדווין הי"ו, ורבים וטובים אחרים. תודה מיוחדת לגב' הילה בירן הי"ו על רעיון לכה הנפלא בעיצוב המיוחד של כריכת הספר, לגב' מורשה שחל הי"ו על עזרתה ברישומי כלי המקדש, ולמר יצחק וייספיש הי"ו על מאמציו בהפקת הספר. ונסיים בשבח אכסניה של תורה, "ישיבת אור וישועה", בראשות הרב אליהו רחמים זייני שליט"א, שנטלה על עצמה להפיץ את משנת הרמב"ם, ושבח אנשי "מכון המקדש" בראשות הרב ישראל אריאל שליט"א, העמלים להשיב את עטרת בית חיינו למקומה. תהא משכורת כולם שלמה מעם השם אלוהי ישראל. ברכת התורה שלוחה להם בכל נתיבותיהם, וזכות הנשר הגדול תהא חופפת עליהם ועל בתיהם.

ואחרונים חביבים הם בני בתינו. יברך השם אותם, ויהי רצון שנהיה אנחנו וצאצאינו כולנו אוהבי השם ולומדי תורתו לשמה.

י"מ, חיפה

ע"א, ירושלים